

Konstjakten: Porträtt

Ett porträtt är en bild eller ett föremål som föreställer någon. Det kan avbilda en människa, men också ett djur eller en fantasivarelse.

Det verkar vara viktigt för många människor att avbilda personer som de umgås med och har i sin närhet. Porträtt har en lång historia inom konsten, kanske lika lång som konsten själv.

Ett porträtt kan se ut på många olika sätt. Det kan vara jättelikt personen det föreställer, eller totalt olikt. Det bestämmer konstnären själv. Ibland målas ett porträtt på ett sätt som får personen att se mäktig och stark ut. Andra gånger är ett porträtt ett sätt att visa personens inre tankar och känslor.

Att skapa porträtt av oss själva eller andra är populärt även i vår tid. Med en mobiltelefon är det lätt att ta bilder på sina vänner eller ta en selfie. Det kan vara roligt att jämföra våra porträtt idag med hur de såg ut förr. I konstens porträtt kan vi lära oss hur människor såg ut och vad de tyckte var snyggt. Vi kan få ledtrådar till hur de tänkte och kanske framför allt – hur de ville att andra skulle se på dem. Och vi kan också lära oss en hel del om oss själva!

Det här temat innehåller flertalet praktiska övningar och passar därför bra till er som gärna vill skapa i samband med er Konstjakt.

[Öppna sök i samlingen \(se bifogad instruktion\)](#)

Första sökordet: Rokoko

- Välj konstverket som är gjort 1754

Alexander Roslin – Dubbelporätt (1754)

Rokoko är ett lite märkligt ord, eller hur? Det är namnet på en målarstil som var populär under 1700-talet. Konstnärerna då tyckte om att använda ljusa färger, och konstverken innehöll mycket runda och snirkliga mönster och former.

I det här porträttet finns två personer. Vi vet inte riktigt vilka de var, men genom bilden kan vi ta reda på en hel del om dem.

Om en person beställde ett porträtt på den här tiden var det vanligt att de ville se både vackra och mäktiga ut. Båda personerna på bilden är klädda efter tidens skönhetsideal med grå peruker och vitpudrade ansikten. Personen som står upp håller i ett modellhus och en passare. En passare är ett ritverktyg för att göra perfekta runda linjer. Vad tror ni att modellhuset och passaren berättar om?

Kanske om ett yrke med hög status?

Personen som sitter ner håller i en låda som är utdragen ur skrivbordet. Den är fylld med snäckor och koraller. Kanske har ni samlat på snäckor någon gång?

Varför tror ni att det är en populär sak att samla på?

Ofta berättar en snäcksamling om en resa. På 1700-talet var det väldigt ovanligt att resa, framför allt till ett annat land. En snäcksamling var därför något väldigt spännande och exotiskt att kunna visa upp.

Kom på ett föremål som du tycker berättar om ditt liv. Vad väljer du och varför?

Förslag på praktisk övning: Skapa självporträtt där du visar upp dig själv tillsammans med saker som berättar något om ditt liv.

Sökord: Pipa

- Välj den bild som innehåller en pipa som är röd och böjd.

Francis Bacon – Hyllning till van Gogh (1960)

Här har en konstnär målat av en annan konstnär. Han som målat konstverket hette Francis Bacon och konstnären på bilden hette Vincent van Gogh.

I målningen har van Gogh på sig en grönblå hatt eller mössa och en stor rock.

Delar av rocken har samma färg som mössan, men framför allt är den starkt röd. I munnen har han en pipa som går i samma röda färg som rocken. Grönt och rött är komplementfärger. Så kallas färger som är ungefär varandras motsatser och som förstärker varandra.

Van Goghs ansikte är ganska blekt. Vi kan bara se ett öga tydligt, det andra liknar mest en suddig fläck. Näsan är stor och bullig. På sitt högra öra har han ett vitt bandage. Van Gogh skar vid ett tillfälle av sig en bit av sitt öra, det är troligtvis därför Bacon valt att måla honom med bandage på örat.

Bacons porträtt är inte speciellt likt hur den verkliga van Gogh såg ut. Istället har han velat uttrycka något annat med sitt porträtt. Vilken känsla och vilka tankar väcker bilden i er?

Målningens titel berättar för oss att det är en hyllning. Bacon såg upp till van Gogh och kände kanske igen sig i honom. Fundera över personer som du ser upp till. Vad är de hos dem som du beundrar?

Förslag på praktisk övning: Skapa ett eget hyllningsporträtt som föreställer en person du beundrar. Fundera över hur du kan visa att det är just ett hyllningsporträtt. Hur poserar personen? Är hen ensam, eller med andra? Vad har hen på sig? Vilken omgivning eller bakgrund passar personen bäst?

Sökord: Makt

- Välj konstverket med en person som bär en rosa tröja med svarta prickar.

Iiu Susiraja - Vauhtiajot ur serien Hyvä Käytös (2009), Färgfotografi, C-print

Iiu Susirajas fotografi är ett självporträtt. I det har hon placerat sig rakt framför kameran, iklätt sig en mörk kjol och en rosa tröja med svarta prickar. På bröstet har hon satt fast ett par beigefärgade strumpbyxor. De sitter tight på bröstet och hänger slapt ner längs kroppen.

Vad är er första reaktion när ni ser bilden? Kanske väcker den förvirring. Det är inte så här vi är vana att se strumpbyxor bäras. De brukar sitta på benen och bärs ofta när någon klär upp sig till fest. Här har de fått en helt ny funktion. De är inte längre till för att få benen att se tjugiga ut under en klänning. Kanske fnissar du till?

Susiraja försöker ofta skapa roliga bilder för att vi ska se saker på nya sätt.

Konstverket heter "Hyvä Käytös". Det är finska och betyder "gott uppförande". I alla tider har det funnits oskrivna regler, så kallade normer, kring hur en person ska se ut på bilder som andra ska se. Fundera tillsammans över hur det är idag.

Finns det normer kring hur någon ska se ut och uppföra sig?

Vad är "gott uppförande" på en bild? Är det skillnad mellan bilder som sitter uppe på stan, och bilder ni tar tillsammans med en kompis eller familjemedlem?

Finns det sätt som ni själva inte skulle vilja visa er på bild?

Förslag på praktisk övning: Att bryta mot regler om hur ett porträtt eller en bild ska se ut kan vara roligt. Välj ut någon av de normer som ni diskuterade ovan och fundera över hur ni skulle kunna bryta mot någon av dem. Skapa ett porträtt där ni gör just det.

Sökord: Miniatur

- Välj konstverket som är format som ett hjärta

Gustaf Andersson - Skulptören Bengt Erland Fogelberg

Här har vi ett av de allra minsta porträtten i Göteborgs konstmuseums samling, en så kallad miniatur. Det är bara 6x4 cm. Kanske kan ni rita upp en rektangel som är 6x4 cm så kan ni se hur litet det är?

Miniaturen är målad för ungefär 200 år sedan. Ni kan föreställa er vilka små penslar konstnären använde, och hur stadig på handen han var tvungen att vara! Färg görs ofta genom att blanda pigment, ett slags färgat pulver, och ett bindemedel.

Bindemedlet kan till exempel vara ägg eller olja. För små bilder, som den här, som inte behövde så mycket färg användes ibland öronvax som bindemedel! Rätt så praktiskt om varken ägg eller olja fanns tillgängligt.

Miniaturbilder föreställde ofta familjemedlemmar eller kändisar. Ibland bar människor med sig bilden i fickan. Ni ser att just den här miniaturen är hjärtformad. Kanske var det en kärleksgåva till någon att bära med sig. Även idag bär vi med oss bilder av de vi tycker om. De kan finnas i plånboken, i fickan eller kanske i ett halsband. Idag är det vanligare med fotografier än miniatyrmålningar. Men innan kameran uppfanns var enda alternativet att måla av den man höll kär. Har du några bilder på personer du tycker om?

Varför tror du att människor vill omge sig med bilder av andra?

Förslag på praktisk övning: Det kan vara klurigt, men roligt, att rita eller måla så litet som det bara går! Skapa en miniaturbild av någon du tycker om. Den ska vara åtminstone så liten att den får plats i din ficka.

Sökord: Streck

- Välj den sista bilden

Pablo Picasso – Halmhatten (1939)

Det här porträttet är kantigt och spetsigt. Pablo Picasso målade i en stil som kallas för kubism. Det var helt nytt för hans tid. Man kan säga att stilen går ut på att avbilda något från flera håll samtidigt. Och om att förenkla saker. Titta till exempel på personens mun i bilden. Den är bara ett rött streck, eller hur? Samma sak med näsborrarna, de är två streck. Ögonen är spetsar med två prickar.

Såhär hade få konstnärer vågat måla tidigare. Men på slutet av 1800-talet blev en ny teknisk pryl populär, nämligen kameran. Helt plötsligt fanns ett nytt sätt att skapa porträtt! Fotografiet krävde varken målarfärg eller att någon skulle sitta modell i flera timmar om dagen. Kameran kunde ändå ge en nästan exakt kopia av världen omkring. Det gjorde att konstnärerna inte längre behövde bry sig så mycket om att deras konst skulle vara lik verkligheten. De började använda något som människor har, men kameran saknar – fantasi! Och med hjälp av fantasi kan vi skapa konst som ingen någonsin sett förut.

Kubismens bilder består av geometriska former. T.ex. kuber eller trianglar.

Undersök bilden noga tillsammans, hur många olika former kan ni hitta? Kan ni namnet på dem allihop?

Tips till läraren: Beroende på årskurs kan du som lärare försvåra uppgiften. Skriv till exempel ut bilden och ge gruppen en räkneuppgift utifrån bildens olika former.

Förslag på praktisk övning: Testa att skapa en egen kubistiskt konstverk. Välj ut något som ni vill måla av, och förenkla det till olika geometriska former.

Sökord: Staffli

- Välj bilden med två gröna möbler

Kristina Abelli Elander - Självpporträtt framför staffli (1977)

Här har konstnären målat av sig själv när hon arbetar. Hon sitter i sin ateljé och framför sig har hon en stor målarduk. I handen håller hon en spegel, ett vanligt verktyg för konstnärer som ska porträttera sig själva. Kanske är hon i färd med att måla ett självporträtt? Men istället för att måla på duken, målar hon sina egna läppar med ett rött läppstift.

På duken syns en stor mörkblå skugga av konstnärens överkropp. Den blir nästan som en bild i bilden. Kanske berättar konstnären om en känsla. Utanpå ser allt städat och fixat ut, men inuti finns ett stort mörker?

Vi känner oss alla mörka inuti då och då i livet. Kanske då vi känner oss ledsna, arga eller svikna. Kan du komma ihåg ett sådant tillfälle? Berätta om du vill.

Förslag på praktisk övning: Testa att måla av era skuggor. Sätt upp ett papper på väggen, rikta en lampa mot den, låt någon ställa sig i ljuset och måla på pappret längs skuggans kanter. Hjälp varandra att måla av era skuggor.

Sökord: Advokater

- Välj bilden som är ett fotografi

Anders Kristensson – Advokater, Göteborg (1995)

Fotografen Anders Kristensson fotograferar ofta människor i vardagen. Det kan vara på en arbetsplats, ett parkeringshus eller i någons hem. Här står sju personer utomhus och tittar rakt in i kameran. De har alla på sig kostym och slips.

Att klä sig likadant är vanligt för att visa att en grupp människor hör ihop. I sport har alla samma lagtröja för att känna igen varandra i matchens hetta. I vardagen kan det handla om att visa att man lyssnar på samma musik eller bor i samma område. Kan ni komma på fler exempel, kanske ur ert eget liv, där människor klär sig på samma sätt?

Ofta när vi tittar på en bild så letar vi efter sådant vi känner igen. Fundera över vem på bilden du lägger extra mycket märke till. Är det något speciellt med den personen som fångar din uppmärksamhet? Kanske liknar den någon du känner?

Förslag på praktisk övning: Skapa ett grupporträtt – antingen hela klassen eller i mindre grupper. Visa på något sätt att ni hör ihop. Fundera över hur ni står, vart ni tittar och över andra sätt som ni kan visa gemenskap i en bild.

Sökord: Färgkrita

- Välj det andra konstverket

Siri Derkert – *Ada Nilsson*

Konstnären Siri Derkert sysslade med en slags konst som kallas för expressionism. Det är en stil som inte handlar om att vara lik verkligheten. Istället vill konstnären visa känslor eller upplevelser i sin konst genom att förstärka vissa former och färger.

Ada Nilsson, som Derkert målat av, var en av Sveriges första kvinnliga läkare. Hon var feminist och kämpade för fred och för miljön, redan för ca 100 år sedan. Siri har målat av Ada flera gånger, så hon gjorde nog starkt intryck på henne.

Vad tror ni att Siri ville uttrycka i sin bild av Ada? Vilken känsla väcker bilden i er? Porträttet består av en mängd spretiga streck gjorda med krita. De går åt olika håll och i olika färger. Tillsammans bildar de ett ansikte och ett huvud. Det kan vara skönt att rita genom att bara låta handen gå i den riktning den vill. Prova att sätta en krita mot papperet och utan att tänka låta den röra sig över papperet. Hur blev resultatet? Och hur kändes det?

Förslag på praktisk övning: Vissa expressionister tyckte att det var spännande att skapa fort, utan att hinna tänka efter för mycket. Testa att rita ett porträtt så snabbt som möjligt. Placera er mitt emot varandra och sätt en klocka på 15 sekunder. Ni kan testa med olika tider efter hand. Klara, färdiga, rita!

Sökord: Natten

- Gå till söksida två. Välj det konstverk som har färg i sig.

Gustaf Carlström- *Kaktusen blommar* (1929)

Den här målningen gjordes för nästan 100 år sedan. På den tiden hade en stil som kallas för nysaklighet blivit populär bland vissa konstnärer. Deras bilder var ofta ganska vardagliga och framför allt väldigt lika verkligheten. Varje detalj skulle synas och hela bilden vara tydlig. Men bilderna fick också gärna ha något lite mystiskt, eller magiskt över sig.

I den här målningen möter vi en ensam person som sitter på en stol. Den är vänd bak-och-fram och personen lutar sitt bröst och sina armar mot ryggstödet. Blicken är fäst på en stor kaktus som står på ett runt bord. Den har en vit blomma som spretar ut. Kaktusar får ofta sina blommor över natten, helt plötsligt. Det kan kännas lite överkligt när något i ens hem helt plötsligt förändrar sig, speciellt över natten då alla sover. Kaktusar är vanliga i målningar från den här tiden. Det var en ny, modern och spännande växt tyckte många.

I bakgrunden står ett fönster öppet. Det är mörkt och kanske kan vi ana ett månsken. Det ser ut som att vinden blåser in och får gardinen att fladdra.

Finns det något i bilden som ni tycker är mystiskt, magiskt – eller får ni någon helt annan känsla av den?

Förslag på praktisk övning: Världen är full av magiska stunder och ting. Vissa gånger kan de mest vardagliga saker, som en kaktus eller en vattenpöl, kännas märkliga och mystiska. Har ni något i ert liv som ni tycker är magiskt? Försök att avbilda det och berätta om det för varandra om ni vill. Fotografi är ett bra sätt för att fånga vardagen, men ni kan även måla, rita eller skulptera.

Epilog

Nu har ni lärt er lite om porträtt i konsten. Ni har pratat om status, om gemenskap och om ens innersta känslor. Porträtt finns överallt runt omkring oss, på stan, i våra hem eller i våra mobiltelefoner. Nästa gång ni ser ett porträtt kanske ni kan använda er lite av det ni pratat om idag för att förstå vad det vill berätta. Och förhoppningsvis har ni också fått massa nya idéer om hur ni kan skapa egna porträtt.